ISBN 978-617-8297-03-9

Проблеми
геоморфології і палеогеографії
Українських Карпат
та прилеглих територій

13-й науково-практичний семінар
за міжнародної участі,
присвячений 85-річному ювілею
проф. Я. Кравчука

Львів-2023

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій

Матеріали доповідей
XIII науково-практичного семінару
за міжнародної участі,
присвяченого 85-річчю з дня народження дослідника-геоморфолога, Заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка
ЯРОСЛАВА КРАВЧУКА

2–3 березня 2023 р.

УДК 551.4
П 78

Друкується за ухвалою Вченої Ради географічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
Протокол № 1 від 16. 02. 2023 р.

НАУКОВИЙ КОМІТЕТ:

голова, проректор з наукової роботи, академік НАН України, д-р хім. наук, проф. **Р. Гладишевський** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); заступник голови, декан географічного факультету, канд. геогр. наук, доц. **В. Біланюк** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); д-р геогр. наук, проф. **Л. Дубіс** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); канд. геол.-мін. наук, проф. **А. Богуцький** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); д-р геол.-мін. наук, проф. **О. Адаменко** (Івано-Франківський нац. техн. ун-т нафти і газу); д-р геогр. наук, проф. **Ю. Бортник** (Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка); д-р геогр. наук, проф. **Н. Герасименко** (Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка); д-р габіл., проф. **М. Ланчонт** (Університет ім. Марії Кюрі-Склодовської, Польща), д-р габіл., проф. **М. Длужевський** (Варшавський ун-т, Польща); д-р геогр. наук, проф. **І. Ковальчук** (нац. ун-т біоресурсів і природокористування України); д-р габіл., проф. **К. Кшемінь** (Ягеллонський ун-т, Польща); д-р геогр. наук, проф. **Ж. Матвіїшина** (ін-т географії НАН України); д-р геогр. наук, проф. **Б. Рідуш** (Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича); д-р габіл., проф. **Й. Ротніцька-Длужевська** (ун-т ім. Адама Міцкевича у Познані, Польща); канд. геогр. наук **Р. Спиця** (ін-т географії НАН України); д-р геогр. наук, проф. **В. Стецюк** (Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка); д-р габіл., проф. **Е. Тшасковська** (Люблінський католицький ун-т ім. Яна Павла II, Польща); д-р габіл. **І. Цермегас** (Варшавський ун-т, Польща).

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

д-р геогр. наук, проф. **Л. Дубіс** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); канд. геогр. наук, доц. **Г. Байрак** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); канд. геогр. наук, доц. **Р. Гнатюк** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); канд. геогр. наук, доц. **В. Брусак** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); м.н.с. **Н. Рибак** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка).

П 78 Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій: матеріали доповідей XIII науково-практичного семінару за міжнародної участі, присвяченого 85-річному ювілею проф. Я. Кравчука (2–3 березня 2023 р.). Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2023. 184 с.
ISBN 978-617-8297-03-9

Збірник містить матеріали доповідей, представлені учасниками XIII науково-практичного семінару за міжнародної участі (до 85-річчя з дня народження професора кафедри геоморфології і палеогеографії Ярослава Кравчука) 2–3 березня 2023 року. Наукові статті присвячені актуальним проблемам палеогеографічних, руслових, структурно-геоморфологічних, ерозійних, геотуристичних та ін. досліджень.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, магістрів та бакалаврів вищих навчальних закладів спеціальностей "Науки про Землю" та "Географія".

ISBN 978-617-8297-03-9

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2023

Підписано до друку 02.03.2023 р.
Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Друк: принтер.
Зам. №02/03-1.
Ум. друк. арк. 14,95.
Тираж 100 прим.

Видавництво
"ГАЛИЧ-ПРЕС"
Видавець ФОП Мацько Б.В.
м. Львів, вул. Гнатюка, 17
Ел. пошта: lvivprint@ukr.net.
Тел. 096-59-88-924
Свідоцтво ДК №7731 від
07.02.2023 р.

Друк ФОП Мацько Б.В.
м. Львів, вул. Гнатюка, 17
Ел. пошта: lvivprint@ukr.net.
Тел. 096 59-88-924
Код ДРФО 2898910093
Виписка з ЄДР № 2010350000000170709
від 05.07.2022

13. Herrera-Franco G, Mora-Frank C, Kovács T, Berrezueta E. Georoutes as a Basis for Territorial Development of the Pacific Coast of South America: a Case Study // Geoheritage. 2022. 14(3). P.78. URL: doi:10.1007/s12371-022-00711-x (дата звернення: 08.02.2023)
14. Nigmatova S., Zhamangara A., Bayshashov B., Abubakirova N., Akmagambet, S., Berdenov Z. Canyons of the charyn river (South-East Kazakhstan) Geological history and geotourism // Geoj. Tour. Geosites. 2021. 34. P.102–111.
15. Szlak Archeo-Geologiczny - Województwo Świętokrzyskie. URL: http://szlakarcheogeo.pl/pl-pl/files/Wydawnictwa/szlak%20arch_geo_polska.pdf (дата звернення: 20.12.2022)
16. Venzal C. Analyse touristique d'un itinéraire géologique // Cah Geogr Que. – 2014. – 57. – P. 333–357. URL:http://szlakarcheogeo.pl/pl-pl/files/Wydawnictwa/szlak%20arch_geo_polska.pdf (дата звернення: 18.12.2022)
17. Vujičić M. D., Vasiljević Dj. A., Marković S. B., Hose T. A., Lukić T., Hadžić O., Janićević S. Preliminary geosite assessment model (GAM) and its application on Fruška Gora Mountain, potential geotourism destination of Serbia // Acta Geographica Slovenica. 2011. 51. P. 361–377.

ЕВОЛЮЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ГІРСЬКИХ ГОТЕЛІВ

Ігор Пандяк, Галина Кушнірук

Львівський національний університет імені Івана Франка,
Львів, ihor.pandyak@lnu.edu.ua; halyna.kushniruk@lnu.edu.ua

Анотація. Туризм та індустрія гостинності – вагома основа соціального та економічного розвиток гірських територій. Гірські готелі – специфічний тип закладів розміщення для відпочинку туристів, подорожуючих, їх архітектура, дизайн, будівельні матеріали, функціональні характеристики повинні відповідати потребами та побажаннями гостей і водночас, узгоджуватись з особливостями навколишньої території. У дослідженні увага зосереджується на зв'язок між інфраструктурою гірських готелів у час її виникнення і сучасним розвитком гірських ландшафтів, гірським туризмом, соціальним середовищем.

Ключові слова: гірські готелі, туризм, рельєф, ландшафти, туристична інфраструктура.

EVOLUTION AND CHARACTERISTICS OF MOUNTAIN HOTELS

Ihor Pandyak, Halyna Kushniruk

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

Abstract. Tourism and the hospitality industry are a significant basis for the social and economic development of mountain areas. Mountain hotels - a specific type of accommodation for tourists and travelers, their architecture, design, building materials, functional characteristics must meet the needs and wishes of guests and at the same time harmonize with the features of the surrounding area. The study focuses on the connection between the infrastructure of mountain hotels at the time of its creation and the modern development of mountain landscapes, mountain tourism, and the social environment.

Key words: mountain hotels, tourism, relief, landscapes, tourist infrastructure.

Відпочинок є однією з базових потреб людини, він привертає все більшої уваги, особливо сьогодні, – період найбільшого розвитку технологій, найшвидшого ритму життя в історії людства. Організація вільного часу під час вихідного дня, свят, щорічних відпусток часто орієнтована на перебування в місцях, які за своєю суттю пропонують відпочинок, спокій, тишу. Одне з таких місць, безумовно, гори, де природну основу формує рельєф, виходи гірських порід, пам'ятки природи. Розташування готелів, інших об'єктів розміщення

туристів тісно пов'язані з формами рельєфу, що забезпечує однакову привабливість готелів як літом, так і зимою.

Гірські туристичні центри почали розвиватися відносно пізно. Наприкінці XIX – на початку XX ст. гори використовувались майже виняткова для літнього відпочинку. Серед передумов такого використання – низька транспортна доступність гір у зимовий період, відсутність інфраструктури закладів розміщення та іншої інфраструктури для забезпечення умов відпочинку зимою. Лише у 1880-1930 рр. виникають перші готелі в Альпах, оточених індустріальними районами, великими містами, соціумом з новим розумінням подорожей. Прокладання залізниць зумовлює активний розвиток зимових видів відпочинку. Навіть невеликі гірські поселення в районах доступу, особливо в Альпах, стали відомими туристичними центрами зі значною кількістю місць розміщення, привабливою пропозицією та високою заповнюваністю впродовж цілого року [1].

Гірські готелі у XIX ст. виділялись розкішшю, характеризувались ексклюзивністю та елегантністю в архітектурі, плануванні та оздобленні, комфортом та бездоганним сервісом. Великі готельні комплекси, що з'явилися у віддалених районах Альп і Скелястих гір між 1880-ми і 1930-ми роками, були навіть більш вражаючими ніж міські готелі. Їхня поява була б неможливою без прояву інтересу до Альп, з їхніми визнаними гірськими ландшафтами для дозвілля та відпочинку.

Гірські готелі внаслідок зосередження у них суспільної еліти набувають резонансного топу у літературі та періодиці, предметом захоплення і жорсткої критики. Ці готелі ще називали «готельними палацами» з високим ступенем соціальної взаємодії, напівгромадським простором та «місцями сучасності». Таким чином, гірські готелі стали місцями туризму, соціальної взаємодії і комерціалізації. Проте, становлення гірських готелів зумовлене характером території, яка сформувала індустрію гірського туризму, взаємозв'язок між елітним туризмом, природним і соціальним середовищем, у якому ці готелі виконували ключову функцію.

Захоплення горами, романтичний пафос природи відображає культуру періоду промислового зростання, характерну для урбанізованих країн. Однак, уявлення про природу, зумовлені передусім культурою, спонукають до змінних моделей оцінювання. Захоплення природою було реакцією на кризу тогочасної цивілізації, значною мірою втечею *від* життя раціональності, механізації та урбанізації. Тому, можна стверджувати, що захоплення горами – це результат цивілізаційної втоми, викликів міського життя.

Гірський туризм у літній сезон у Європі в основному пов'язувався з освіченим середнім класом, інженерами, творчою інтелігенцією, державними службовцями. Тоді як у більш популярний зимовий сезон, у готелях зупинялись представники правлячих династій Європи, вищі чиновники, високопоставлені військові діячі, члени фінансової олігархії, промислові магнати, парламентарі, письменники, художники, загалом інтелектуальна еліта. Північноамериканські гірські готелі характеризувались більш соціально диференційованою структурою клієнтів.

Швейцарія була першим туристичним напрямком в Альпах, яка орієнтувалась на обслуговування переважно елітних подорожуючих. Гірські готелі поширювались навколо Женевського озера в центральній Швейцарії та Бернському Оберланді, у кантоні Вале та Верхньому Енгадіні. В Австрії, в

основному розташовувались в Тіролі, у Бад-Гаштайні та Зальцкаммергуті, навколо озера Вертер і на перевалі Земмерінг. В італійських Альпах – переважно орієнтувались на озера Ломбардії та П'ємонту, Грайські Альпи на північний захід від Туріна, в Доломітових Альпах і Кадоре. У французьких Альпах – департамент Верхня Савойя, насамперед регіон Монблан (Шамоні). У південній Баварії великі готельні комплекси були побудовані в районі замку Нойшванштайн, на берегах озер і в долинах Бад-Шахен, Бад-Райхенгалль, Бад-Тельц, Партенкірхен і Гарміш. Лише з 1914 р. їх почали будувати в горах: на Вендельштайні у 1914 р., на Предігтштуль біля Бад-Райхенгалла у 1928 р. і на Цугшпітце, у 1931 р. Однак, вони були далекі до порівняння зі швейцарськими альпійськими готелями.

Швейцарія й сьогодні характеризується найкраще розвиненою мережею гірських готелів, з високим рівнем комфорту проживання. Керовані висококваліфікованим менеджментом, вони були засновані значно раніше, ніж у сусідніх країнах, і розташовані в районах з найбільш привабливими ландшафтами. Готелі Швейцарії більше за інші країни привабливі для іноземних туристів, найкращим доступом, характеризуються оригінальною архітектурою.

На розвиток гірських готелів в другій половині XIX ст. значний вплив мав науково-технічний прогрес, зростаюча роль промисловості. Значний поштовх спричинила розгалужена мережа залізниць. Залізниці були ключовими у розвитку гірських готелів та сприяли збільшенню попиту на розміщення подорожуючих. З кінця 1830-х років великі приватні залізничні компанії почали будувати біля своїх станцій розкішні готелі для зручності подорожуючих на значні відстані. Побудовані таким чином, щоб гарантувати заможним гостям максимальну зручність і комфорт, ці готелі компенсували залізничним компаніям можливі фінансові втрати в основній діяльності. Ця концепція отримала подальший розвиток, коли фешенебельні готелі під управлінням залізниці відкривались у віддалених і привабливих місцях уздовж залізничних маршрутів у горах. Перебування у віддалених місцях часто було основною мотивацією для подорожі. Ці готелі часто нагадували аристократичні літні резиденції.

На початку XIX ст. формується попит на курорти, які стали особливо популярними з 1830-х років внаслідок прогресу в бальнеології і були ще одним чинником розбудови розкішних гірських готелів.

Гірські готелі використовують ландшафт, який естети ідеалізували впродовж попередніх півтора століття. Однак, ландшафт піддавався комерціалізації. Природний простір широко перетворювався на соціальний простір, привабливі пейзажі стали товаром. Комерціалізація природних ландшафтів, сучасна архітектура, інноваційні технології будівництва, будівельне обладнання та комунальні послуги, системи зв'язку, опалення та кондиціонування повітря, стають символом гірських готелів і комфортного відпочинку [2; 3].

Гірські готелі відрізняються від інших типів цільовою категорією клієнтів. Вони функціонують цілий рік, за винятком місяця-двох підготовчої перерви перед зимовим або літнім сезонами. Диференціація готелів в горах на зимову і літню пропозицію відповідає потребам гостей, які відрізняються інтересами.

Гості у зимовий сезону – це переважно особи молодого та середнього віку, сім'ї з дітьми, яких цікавлять зимові види спорту. У літній сезон контингент користувачів послуг – групи та окремі особи, сім'ї з дітьми, люди похилого віку, яким літній відпочинок в горах рекомендований лікувально-оздоровчими

особливостями гірського клімату. Обидві категорії – клієнти з середніми і високими витратами, відповідно до високих цін на послуги в гірському туризмі. У зимовий сезон готелі в горах пропонують для відпочинку та оздоровлення катання на лижах, канатні дороги та підйомники, катання на ковзанах (у деяких готелях є льодовий зал), скандинавські лижі, сноуборд. Літній контент, який пропонується готелями: гірський велосипед, гольф, відкритий теніс, походи в гори, фотозйомка, краєзнавчі тури тощо [4; 5].

З огляду на розташування, яке випливає з самої назви, гірські готелі розміщені на висотах до 1 000 м, хоч досить часто зустрічаються вище цієї висоти. Найвище розташованим вважають готель "Охос-де-Пердіс" (Болівія), 5499 м.

Гірські готелі характеризуються безпосереднім зв'язком архітектурно-планувальних форм з оточуючим рельєфом. У характері зв'язку доцільно виділити:

– архітектурні форми, що вписуються у ландшафт, наприклад, готель для туристів і спортсменів "Боргафйол" у Швеції складається з чотирьох будівель у формі пагорбів, які за зовнішнім виглядом нагадують снігові пагорби;

– протиставлення архітектури туристського готелю ландшафту або рельєфу. Згідно цього підходу використовуються два варіанти домінування: в першому акцентом виступає ландшафт – готель "Голуба затока" в Криму, в другому акцентом є готель, наприклад, готель "Скельний" в Криму, що чітко виражений своїми розмірами у рельєфі природного ландшафту;

– підпорядкування архітектури ландшафту – в цьому підході природні форми ландшафту й архітектурні форми гармонійно зливаються. Наприклад, архітектура готелю "Стейгенбергер Гстад-Санен" (Швейцарія) максимально повторює рельєф комплексом зімкнутих будівель різної висоти, композиція дахів яких відтворює силует навколишніх гірських хребтів.

Гірські готелі будуються в місцях з транспортною доступністю з врахуванням зимового періоду, коли транспортування гостей та забезпечення продуктами харчування ускладнені. Холодний клімат зумовлює врахування відповідної термо- і гідроізоляції, дахи в основному круті з більшим нахилом, на дахах встановлюють панелі для підігріву і більш швидкого танення снігу. Також у таких віддалених місцях характерна проблема електропостачання, тому для багатьох готелів актуальні джерела альтернативної енергії. Для цього готелі часто використовують фотозарядні елементи для перетворення сонячної енергії в електричну.

При будівництві гірських готелів необхідно приділяти особливу увагу вибору місця для розташування будівлі, щоб не погіршувати природний колорит ландшафту, вони повинні в нього гармонійно вписуватись. Такі готелі здебільшого побудовані з натуральних матеріалів – каменю, дерева в поєднанні зі склом, керамікою, а також важливо ототожнити стиль фасаду й інтер'єру будівлі. Досить часто у гірських готелях втілюється концепція традиційного домашнього житла з особливостями регіону розташування. Зовнішній вигляд та внутрішній простір гірських готелів дуже важливі, вони мають втілювати затишок, спокій, тепло, комфорт.

Зростаюча потреба в різних типах готельних об'єктів, зокрема у горах, відобразилась у їх проектуванні згідно двох основних принципів: готель як єдине ціле та готель як комплекс кількох об'єктів. Їхня пропозиція різноманітна, у плануванні структури приміщень значна увага зосереджується на обсяг і

облаштування зон колективного перебування – відпочинку, харчування, розваг, прилеглих до готелю територій.

Гірські готелі сприяли проникненню міжнародного туризму у віддалені сільськогосподарські райони. З технічною, культурною та політичною модернізацією, що просувалась на периферію, фізичні та соціальні структури цих територій зазнали значних змін [6]. Гірські готелі стали осередками зміни навколишнього середовища, його просторової та соціально-екологічної трансформації. Комплекси вілл, проспекти та набережні, що часто будувались поблизу готелів, перетворювали нові поселення у міста.

Таким чином, через комерціалізацію природних ландшафтів, туризм суттєво змінив ці ландшафти, їх естетичні цінності, зменшивши їхню привабливість для самого туризму [7]. Сприяючи регіональному економічному зростанню та технологічному прогресу, елітний туризм, зосереджений у гірських готелях, сприяв експансії у гірські райони. Гірські готелі, як основа елітного туризму, були виразом освоєння нових районів через туризм. Вони забезпечили доступність природи для заможних споживачів невимушеному споживанню та самовираженню.

Список використаних джерел

1. Brunner W., *Idyllen V. (*1996). *Wandbilder im Berliner Mietshaus der Jahrhundertwende: Beispiele internationalen Zeitgeschmacks der Belle Epoque.* Berlin–Mann. 116–130.
2. Kimes Sheryl E. (2016). The evolution of hotel revenue management. Journal of Revenue & Pricing Management. 15(3–4):247–251. https://doi.org/10.1057/rpm.2016.27
3. Tao W, Gu H-Y, Chen H-N. (2015). Guangzhou's Spatial Distribution under the Effect of the Urban Road Network on the Hotel Industry. Tourism Tribune. 30(10):99–108. https://doi.org/10.3969/j.issn.1002- 5006.2015.10.010
4. Radovic G. (2015). Spatial and technological design principles of mountain resort hotels. Applied Mechanics and Materials. 1063–1071. DOI: https://doi.org/10.4028/www.scientific.net/AMM.725-726.1063
5. Romeo R., Russo, L., Parisi F., Notarianni M., Manuelli S. & Carvao S. (2021). UNWTO. Mountain tourism – Towards a more sustainable path. Rome, FAO. DOI: https://doi.org/10.4060/ cb7884en
6. Gutie´rrez J, Garcı´a-Palomares JC, Romanillos G, Salas-Olmedo. (2017). The eruption of Airbnb in tourist cities: Comparing spatial patterns of hotels and peer-to-peer accommodation in Barcelona. Tourism Management. 62(5):278–291. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.05.003
7. Steiger R., Knowles N., Pöll K. & Rutty M. (2022). Impacts of climate change on mountain tourism: a review. Journal of Sustainable Tourism. 1–34. https://doi/full/10.1080/09669582.2022.2112204

АНАЛІЗ ДОСЛІДНИЦЬКИХ МОДЕЛЕЙ ВЗАЄМОДІЇ КАТЕГОРІЙ "ГЕОСПАДЩИНА" І "ГЕОТУРИЗМ"

Юрій Зінько

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів,
zinkoyuriy@gmail.com

Анотація. Розглянуто дослідницькі моделі, що охоплюють базові категорії "геоспадщина" і "геотуризм" як складові елементів георізноманітності. Проаналізовано концептуальні схеми взаємодії понять "геоспадщина" і "геотуризм", що використовуються при системному (геосистемному) підході. Оцінено їх ієрархічне положення, особливості